

УДК 336.58

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ЗОВНІШНІЙ ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ

Акчуріна Ю.М.

кандидат економічних наук, доцент
Класичний приватний університет

Annotation

In the article investigational problems of exposure and influence of basic factors which take part in the process of forming of external national debt, generalized going near classification of factors of influence.

Анотація

У статті досліджено проблеми виявлення та впливу основних чинників, які беруть участь у процесі формування зовнішнього державного боргу, узагальнено підходи до класифікації факторів впливу.

Ключові слова

Державний борг, дефіцит бюджету, фінансові потоки, фінансовий ринок.

I. Вступ

Управління та обслуговування державного боргу є одним з пріоритетних завдань фінансової політики держави, важливою умовою стабільності її фінансової системи. Ефективне управління боргом на всіх етапах та виявлення факторів впливу на нього дасть змогу уникнути кризових боргових ситуацій і перевантаження видаткової частини державного бюджету в розрізі витрат на обслуговування державного боргу, сприятиме забезпеченню стабілізації соціально-економічної ситуації та розвитку економіки України.

Важливе значення місця та ролі державного кредиту у фінансовій системі держави зумовило постійну увагу дослідників до різних проблем його функціонування. Теоретичним засадам функціонування та практиці використання державного кредиту присвятили свої наукові праці видатні українські вчені: В. Базилевич, О. Барановський, Н. Зражевська, І. Лютий, В. Міщенко, О. Кузьменко та ін. Проте на практиці використовується декілька методологічних підходів до визначення величини державного боргу, що призводить до різноманітних рекомендацій та класифікацій впливу.

II. Постановка завдання:

- провести аналіз основних причин виникнення дефіциту бюджету;
- виявити основні фактори впливу на формування зовнішнього державного боргу;

- класифікувати чинники впливу на процеси формування зовнішнього державного боргу.

III. Результати

У вітчизняній та зарубіжній літературі існує багато визначень категорії “зовнішній борг” та “зовнішня заборгованість”. Таким чином, враховуючи розглянуті визначення категорії “зовнішній державний борг”, спираємося на визначення цієї категорії: зовнішній державний борг – сукупність зобов'язань органів державної влади всіх рівнів перед нерезидентами за непогашеними позиками та нарахованими відсотками, а також зобов'язань підприємств, гарантованих органами державної влади [3].

На практиці використовується ряд методологічних підходів до визначення величини державного боргу, що відрізняються набором зобов'язань, які враховуються в складі боргу, а також набором суб'єктів, зобов'язання яких враховуються.

Найбільш повний набір зобов'язань, що враховуються при визначенні державного боргу, включає: зобов'язання за залученими кредитами, зобов'язання за випущеними цінними паперами, зобов'язання з торговельних операцій (комерційний кредит). Найбільш повний набір суб'єктів зобов'язань, що враховуються при визначенні державного боргу, включає: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, комерційні підприємства, зобов'язання яких гарантовані державними та муніципальними органами влади.

В Україні, згідно з Бюджетним кодексом, право на здійснення державних позик у межах і на умовах, передбачених законом про Державний бюджет України, належить державі в особі Міністра фінансів України за дорученням Кабінету Міністрів України. Виключно Верховна Рада Автономної Республіки Крим та міські ради мають право здійснювати внутрішні позики. Зовнішні позики можуть здійснювати лише міські ради міст з кількістю населення понад 800 тис. мешканців, за офіційними даними державної статистики на час ухвалення рішення про здійснення позик. Міністр фінансів України з метою економії коштів та ефективності їх використання має право вибрати кредитора,

Держава та регіони

вид позики й валюту запозичення. Кабінет Міністрів України в особі Міністра фінансів України, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим в особі Міністра фінансів Автономної Республіки Крим та міські ради в особі керівників їх виконавчих органів можуть надавати гарантії щодо виконання боргових зобов'язань суб'єктам виключно в межах повноважень, установлених відповідно законом про Державний бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет.

В організаційно-правовому аспекті відносини щодо формування, трансформації й повернення державного боргу не відрізняються від традиційних форм фінансових відносин, пов'язаних з комерційним і фінансовим кредитуванням чи обігом цінних паперів. Однак особливості міжнародних економічних зв'язків визначають специфіку відносин стосовно формування й управління зовнішнім боргом, що відрізняє їх від аналогічних відносин на внутрішньому ринку [2].

Сутність відносин щодо зовнішнього боргу розкривається через специфічні характеристики цих відносин, що відрізняють їх від боргових відносин між резидентами однієї країни. Ці специфічні особливості зумовлені економічними, політичними та правовими відмінностями позичальника та кредитора, а також взаємозв'язком зовнішнього боргу з державним бюджетом і платіжним балансом.

Основною особливістю використання зовнішніх позикових засобів, на відміну від внутрішніх, для країни-дебітора є: більш сильна позиція кредитора в переговорному процесі. Погіршення політичної кон'юнктури може підірвати можливості країни з виплати зовнішньої заборгованості; при фінансуванні із зовнішнього джерела необхідно враховувати вплив ризиків, відсутніх при кредитуванні на внутрішньому ринку; використання зовнішнього боргового джерела дає змогу усунути тимчасову нестачу фінансових ресурсів у разі проведення податкової політики, спрямованої на зниження ставок оподаткування; в умовах низького рівня розвитку внутрішнього фондового ринку вихід на зовнішні ринки доповнює можливості внутрішнього, особливо щодо середньо- і довгострокового фінансування; за умови відносної стабільності обмінного курсу національної валюти залучення зовнішніх позик державою сприяє зниженню вартості внутрішніх ресурсів; державні зовнішні позики відкривають дорогу на міжнародний ринок капіталів вітчизняним банкам і фірмам, можливості яких могли бути до цього обмежені через відсутність кредитної історії потенційних позичальників і низький рівень довіри міжнародних інвесторів [4].

Сутність зовнішнього державного боргу виявляється у функціях, які він виконує. Зо-

внішній борг виконує функції, характерні для кредитних відносин у цілому – перерозподіл капіталів на фінансовому ринку, концентрація капіталу, мінімізація витрат обігу при розрахунках за рахунок використання кредитних розрахункових одиниць. Ці функції зовнішнього боргу на світовій арені, з огляду розглянутої вище специфіки, набувають певних відмінностей від аналогічних функцій кредитних відносин між резидентами держави на національному фінансовому ринку.

Виконуючи функцію перерозподілу капіталу між національними фінансовими ринками, зовнішній борг визначається не тільки ринковими характеристиками активів, що обертаються на ринках, а й рядом додаткових факторів – політичними відносинами між країнами, специфікою національного фінансового права, динамікою валютних курсів. Здійснюючи функцію перерозподілу капіталу, зовнішні позики сприяють балансуванню національних фінансових ринків. За рахунок переливання капіталів між ринками з різними умовами зростає пропозиція капіталу на ринку з більш сприятливими для інвестора умовами та знижується пропозиція капіталу на ринку з менш сприятливими умовами. Це зумовлює вирівнювання відсоткових ставок у світовій економіці в цілому.

Завдяки переливанню капіталу зовнішні запозичення сприяють також його концентрації. У сучасній економіці переважають капіталомісткі галузі, тому економічний розвиток, що ґрунтується лише на внутрішніх ресурсах, для більшості країн практично неможливий.

Міжнародна концентрація капіталу істотно відрізняється від національної концентрації капіталу. При міжнародній концентрації капіталу велике значення мають уряди й міжнародні кредитно-фінансові організації, рішення яких відіграють важливу індикативну роль для приватних кредиторів. При цьому концентрація здійснюється більше за географічним, ніж за галузевим принципом, оскільки, як правило, масові зовнішні позики пов'язані з одночасним інтенсивним розвитком відразу декількох галузей однієї країни.

Виступаючи засобом урегулювання платежів, зовнішні позики виконують також функцію мінімізації витрат при здійсненні розрахунків. Комерційний кредит, овердрафт та інші форми боргових відносин дають змогу знизити витрати на переміщення фінансових ресурсів і оптимізувати потоки платежів. Завдяки цій функції зовнішні позики сприяють уніфікації форм міжнародного руху капіталу. Що інтенсивніше використовуються механізми зовнішнього боргу в національній економіці, то серйозніше перешкодою на шляху руху капіталу стають розбіжності у фінансовому законодавстві й діловій практиці різних країн. Остання, як правило,

більш адаптивна та оперативно пристосовується до змін у сформованій ситуації, тому розбіжності в діловій практиці країн, найбільш тісно задіяних у міжнародному русі капіталу, практично стерлися. Однак і національне фінансове право поступово уніфікується, оскільки держава, фінансове законодавство якої надмірно ускладнює міжнародний рух капіталу, ризикує опинитися у фінансовій ізоляції.

Виконуючи свої функції, зовнішні державні позики відіграють структуроутворювальну роль у сучасній світовій економіці. Система міжнародного руху капіталу створює структурну основу для фінансового забезпечення міжнародної торгівлі й міжнародних розрахункових операцій. Міжнародні боргові відносини стимулюють розвиток міжнародної торгівлі. У сучасній практиці обов'язковою умовою міжнародних торговельних контрактів на товари й послуги з тривалим виробничим циклом і високою вартістю є супутнє кредитування. Міжнародний рух капіталу дає істотні конкурентні переваги та політичні вигоди країні-експортеру капіталу на міжнародному ринку. Як правило, зовнішні позики пов'язані з певними політико-економічними діями. На відміну від політичних і торговельних відносин, пов'язаних рядом міжнародних конвенцій, угод і рішень, відносини щодо зовнішнього боргу є більш мобільними й піддаються управлінню з боку кредиторів, тобто являють собою більш ефективний і простий у використанні фінансовий інструмент впливу на партнерів.

Зовнішні державні позики активно використовуються як інструмент бюджетної та платіжної політики. Зокрема, погашення зовнішньої заборгованості може служити засобом стерилізації наднормативних бюджетних доходів. Залучення чи погашення зовнішнього боргу може використовуватися для гармонізації структури платіжного балансу, скорочення дефіциту чи досягнення профіциту платіжного балансу, управління валютним курсом. Операції щодо формування та погашення зовнішнього боргу є універсальним, різнобічним інструментом впливу на національну економіку та можуть використовуватися національними урядами.

Водночас сучасні форми зовнішніх позик можуть і негативно впливати на економіку. Значні за обсягом позик при стрімкому зростанні короткострокового спекулятивного капіталу пов'язані з дестабілізацією національного фондового й валютного ринків. Активне залучення країнами, що розвиваються, зовнішніх позик призвело до формування гігантського масиву боргових зобов'язань, платежі за якими важким тягарем лягли на економіку країн-позичальників.

Сутність зовнішнього боргу і його функцій, особлива роль на світовому фінансово-

му ринку сприяли виникненню специфічних механізмів формування зовнішнього боргу. Процеси формування, трансформації й погашення зовнішнього боргу являють собою складне, багаторівневе явище. Існує ряд причин – процесів чи явищ, що виводять національну економіку з рівноважного стану і сприяють залученню чи погашенню зовнішніх позик. Для кожної із цих причин може бути виділений ряд факторів, що зумовлюють їх виникнення й характер. Для кожної причини можна виділити також механізм, тобто сукупність причинно-наслідкових зв'язків між відповідним процесом чи явищем і виникненням нових фінансових потоків, що приводять до зміни обсягів і структури зовнішнього боргу [1].

Аналіз факторів, що впливають на динаміку зовнішньої заборгованості, неможливий без попереднього аналізу причин зовнішніх позик і механізмів їхньої реалізації.

Основним мотивом використання механізмів зовнішнього боргового фінансування в сучасній практиці є покриття тимчасового бюджетного дефіциту.

Дефіцит державного бюджету, що є безпосередньою причиною формування зобов'язань за зовнішнім боргом, у свою чергу, може бути зумовлений рядом причин. Практично будь-яка обставина, що сприяє зростанню витрат чи скороченню доходів бюджету, може розглядатися як опосередкована причина зовнішніх позик. Для класифікації цього масиву можливих причин можуть використовуватися різні критерії. Найважливішими з них є: характер впливу на фінансові потоки державного бюджету, терміновість впливу, міра передбачуваності, екзогенний чи ендогенний характер цих причин. У цій статті як основна класифікаційна ознака використовується перший, що вважається найбільш істотним. За характером впливу на фінансові потоки державного бюджету всю сукупність причин, що призводять до зростання його дефіциту, доцільно поділити на три групи: 1) фундаментальні; 2) локальні; 3) випадкові [1].

До першої групи причин належать процеси і явища, що справляють систематичний вплив на всю сукупність фінансових потоків державного бюджету чи значну їх частину (стійкий бюджетний дисбаланс, зміни політичної ситуації в державі, динаміка ключових макроекономічних індикаторів). До другої – явища, що справляють систематичний вплив на невелику групу фінансових потоків державного бюджету, як правило, взаємозалежних (динаміка цін на ключові експортовані товари, зміни податкових ставок, курсова політика держави тощо). Нарешті, до третьої групи належать явища, характер впливу яких на фінансові потоки державного бюджету нестійкий і найчастіше неперед-

Держава та регіони

бачуваний, а також явища, вплив яких на державний бюджет має нерегулярний характер.

Ця класифікація причин виникнення зовнішньої заборгованості певною мірою може бути зіставлена з класифікацією за терміновістю (довгострокові, середньострокові та короткострокові причини). Основна фундаментальна причина виникнення дефіциту державного бюджету – стійкий структурний дисбаланс у національній економіці в цілому й бюджетній системі зокрема. Такий дисбаланс може набувати найрізноманітніших форм.

Бюджетний дисбаланс має три основні форми. Перша форма бюджетного дисбалансу, найбільш поширена в сучасній практиці, особливо в практиці країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою, – хаотичний дисбаланс. Він пов'язаний з регулярними і стохастичними коливаннями фінансових потоків державного бюджету, що призводять до зростання витрат і зниження доходів [3].

Виникнення хаотичного дисбалансу бюджету найчастіше зумовлено неефективністю існуючої бюджетної системи в цілому чи окремих її елементів. Це найбільш характерно для країн з перехідною економікою, змушених створювати нову бюджетну систему, які стикаються з недостатньою тривалістю періоду підготовки бюджету, неефективністю фінансових планів, недостатнім рівнем розвитку системи податкових, митних і казначейських органів тощо. Хаотичний дисбаланс бюджетної системи також може мати політичний характер і бути зумовлений нездатністю уряду взяти під контроль процеси лобювання інтересів тих чи інших галузевих, регіональних і професійних груп. Це приводить, з одного боку, до надання певним групам податкових пільг і преференцій, а з іншого – до збільшення державного фінансування цих самих груп. У результаті скорочуються доходи і зростають витрати державного бюджету, дефіцит бюджету збільшується.

Хаотичний дисбаланс справляє найбільш несприятливий вплив на динаміку зовнішньої заборгованості. На відміну від інших форм бюджетного дисбалансу, він практично непередбачуваний і через це органи влади держави, що стикаються із цією формою бюджетного дисбалансу, найчастіше не мають достатньо часу на підготовку операцій щодо залучення зовнішніх позик і змушені погоджуватися на неоптимальні їх варіанти.

Друга форма структурного дисбалансу державного бюджету – систематичне перевищення державних витрат над доходами державного бюджету. Найчастіше цей дисбаланс також зумовлений політичними причинами й пов'язаний з мілітаризацією націо-

нальної економіки, невиправдано високим рівнем соціальних витрат, надмірними доцільностями соціально значущим галузям тощо. Однак бюджетний дисбаланс цього роду може бути пов'язаний також і з економічними причинами. Найчастіше – з високим рівнем витрат державного бюджету на обслуговування раніше залучених зовнішніх і внутрішніх позик, а також з перебудовою національної економіки чи відновленням економіки після природних і техногенних катастроф. На особливу увагу в контексті дослідження заслуговує ситуація, коли перевищення витрат над доходами пов'язано з високими відсотковими витратами державного бюджету. Якщо дефіцит бюджету пов'язаний із цією причиною, яка усувається за рахунок нових позик, то починається лавиноподібне збільшення обсягів зовнішньої заборгованості, що рано чи пізно призводить до бюджетної кризи.

Форми структурного дисбалансу в національній економіці значно різноманітніші й складніші, ніж форми бюджетного дисбалансу. Однак усі форми цього дисбалансу, зрештою, зводяться до неефективності роботи національної економіки. Ця неефективність може бути зумовлена як тимчасовим аномальним станом національної економіки, так і стійкими зовнішніми обставинами. В останньому випадку використання зовнішніх позик ускладнюється невизначеністю майбутніх перспектив розвитку національної економіки.

Наслідком неефективності національної економіки є низький рівень рентабельності значної частини підприємств, зростання непродуктивних витрат, зниження доходів населення, що спричиняє одночасне зниження податкових і митних доходів та збільшення витрат на підтримку національної промисловості й соціальної сфери.

На підставі аналізу головних причин виникнення дефіциту державного бюджету можна виявити основні фундаментальні фактори, що впливають на процеси формування зовнішнього державного боргу. Найбільш вагомим фактором, що визначає рух засобів у бюджетній системі й формування зовнішнього боргу, є стан національної економіки, який характеризується насамперед такими показниками: обсяг ВВП в абсолютному та відносному вираженні, структура внутрішнього виробництва і споживання, а також експорту й імпорту, рентабельність національного виробництва [1].

У процесі аналізу стану національної економіки доцільно виділити два фактори, дія яких впливає на національну економіку в цілому: природні умови і рівень технологічного розвитку.

Крім того, важливу роль відіграє такий фактор, як рівень технологічного розвитку

держави. Цей фактор особливо значущий, оскільки модернізація виробничих потужностей та імпорт технологій є одними з найбільш поширених причин залучення зовнішніх позик.

Дуже важливий інший фактор – політична ситуація в державі. Із цього фактора також випливає комплекс похідних факторів, пов'язаних, насамперед, з роллю й місцем держави в міжнародній політиці.

Важливу роль відіграють також національні політичні традиції, пов'язані з бюджетною політикою держави: рівень участі держави в соціальних програмах, міра і характер фінансової підтримки державою національних виробників, встановлена практика міжбюджетних взаємодій тощо.

На відміну від кліматичних особливостей, політична традиція може змінюватися. Однак характер і рівень еластичності політичної системи відрізняються в різних країнах. Політична ситуація в ряді країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою вкрай нестійка й може неодноразово змінюватися навіть протягом одного бюджетного року.

Питання про вплив монетарних факторів на фінансові потоки державного бюджету й формування зовнішнього боргу аж до поточного моменту є предметом жвавих дискусій. Так, інфляція є джерелом "інфляційного податку", що збирає держава завдяки своїй монополії на емісію грошей, і одночасно призводить до зниження реальних доходів підприємств та податкових надходжень, а також зростання державних витрат. Ще більш складна й багатогранна роль власне емісійної політики, що виступає одночасно як інструмент грошово-кредитного регулювання і як інструмент бюджетної політики.

Локальні причини зміни фінансових потоків державного бюджету дуже різноманітні. Їхні форми істотно розрізняються в різних країнах внаслідок відмінностей національних бюджетних систем і специфіки національної економіки. Тому подібні причини в різних країнах можуть прямо протилежно вплинути на динаміку зовнішнього боргу. До найважливіших причин зміни державного бюджету належать коригування податкового й митного законодавства, а також законодавства про інші обов'язкові збори, що сплачуються в державний бюджет.

У державній бюджетній політиці активно застосовуються різні форми цільових бюджетних програм. Відносна гнучкість витрачання коштів у рамках цих програм разом з пріоритетним фінансуванням дають змогу досягати поставлених цілей. Можливі два типи таких програм. До першого типу належать цільові програми, пов'язані з ліквідацією наслідків природних, техногенних чи соціальних катастроф. Вони, як правило, фінан-

суються зі спеціальних резервних фондів державного бюджету й не передбачені в початковому бюджетному плані. До другого типу належать цільові довгострокові програми, що відразу відображаються в бюджетному плані й використовуються для досягнення більшої гнучкості при виконанні державного бюджету. Відповідно, причинами, що визначають виникнення та розвиток таких програм, є аномальні ситуації, які потребують створення нових фінансових потоків у державному бюджеті.

Ще одна вагома причина виникнення дефіциту державного бюджету, пов'язана з витратами держави, – зміна відсоткових платежів за зовнішнім і внутрішнім боргом унаслідок зміни відсоткових ставок. Зміна курсів іноземних валют також є істотною локальною причиною відхилення фактичних фінансових потоків державного бюджету від планових показників. Зміна курсу національної валюти прямо чи опосередковано впливає на весь комплекс взаємозв'язків у національній економіці і, відповідно, на більшість фінансових потоків державного бюджету. Таким чином, цю причину характеризує один з найбільш складних механізмів реалізації, який трудомісткий для прогнозування й моделювання.

Ще одна причина, здатна призвести до зростання витрат державного бюджету, – реалізація політики валютного курсу. Для підтримки курсу національної валюти в період наростання економічної кризи держави можуть звертатися до міжнародних організацій з метою одержання на пільгових умовах цільових кредитів для фінансування валютних інтервенцій. Ці кредити призводять до подальшого збільшення зовнішнього боргу.

До окремої категорії факторів зовнішніх позик належать фактори, пов'язані з поточним станом міжнародних ринків капіталу в цілому й позицією конкретної держави на них. Найважливішу роль у цій групі факторів відіграє рівень відсоткових ставок на міжнародному фінансовому ринку. Зростання світових відсоткових ставок істотно скорочує можливості країн вдаватися до механізмів зовнішнього фінансування. Одним з ключових факторів цієї групи є кредитний рейтинг держави, тобто обумовлена експертами кількісна характеристика надійності держави як потенційного позичальника. У сучасній практиці немає єдиної методології визначення кредитного рейтингу. Однак кредитні рейтинги, що розраховуються різними агентствами, як правило, корелюють між собою. Кредитний рейтинг держави впливає на вартість позик на зовнішніх ринках і їхній обсяг.

До найважливіших факторів, що визначають можливості зовнішніх позик, нале-

жати наявність і характер членства держави в міжнародних фінансових організаціях, насамперед, МВФ і МБРР. Хоч обсяги кредитів, наданих цими організаціями, за мірками світового фінансового ринку порівняно невеликі, сам факт їх надання будь-якій державі однією із цих організацій має індикативний характер і стимулює надання кредитів приватними кредиторами.

На завершення цієї систематизації структури факторів, що визначають формування зовнішнього державного боргу, необхідно звернути увагу на ще один важливий аспект зазначеної проблеми. Більшість розглянутих факторів пов'язані між собою зв'язками, тому вони можуть аналізуватися лише в комплексі. Зміни окремих факторів можуть здійснити зворотний прогнозованому вплив на динаміку зовнішнього боргу за рахунок впливу на інші фактори.

IV. Висновки

Таким чином, на підставі проведеного аналізу основних причин виникнення дефіциту державного бюджету були виявлені та класифіковані основні фундаментальні фак-

тори, що впливають на процеси формування зовнішнього державного боргу. Дослідження цього питання дасть змогу здійснювати більш ефективно управління зовнішнім державним боргом України.

Література

1. Зражевська Н.В. Фактори, що впливають на обсяг зовнішнього державного боргу / Н.В. Зражевська // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – 2004. – Вип. 194: в 5 т. – Т. V. – С. 1352–1362.
2. Кузьменко О. Організаційно-правові проблеми управління державним боргом України / О. Кузьменко // Право України. – 2005. – № 4. – С. 56–58.
3. Лютий І.О. Державний кредит та боргова політика України / [І.О. Лютий, Н.В. Зражевська, О.Д. Рожко]: монографія. – К., 2008. – С. 139–238.
4. Лютий І.О. Сучасні тенденції розвитку та використання державного кредиту у розвинутих зарубіжних країнах / І.О. Лютий, О.Д. Рожко // Світ фінансів. – 2006. – № 4. – С. 17–25.

УДК 331.101.26

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Алексейчук В.В.

здобувач Харківського регіонального інституту державного управління при Президентові України

Annotation

In the articles found out theoretical approaches are in relation to generalization of socio-economic principles and principles of government control of social partnership.

Анотація

У статті розкрито теоретичні підходи до узагальнення соціально-економічних засад та принципів державного регулювання соціального партнерства.

Ключові слова

Державне регулювання, соціально-трудові відносини, соціальне партнерство.

I. Вступ

Сутністю дефініції “соціальне партнерство” виступають пов’язані з життєдіяльністю й стосунками людей у суспільстві узгоджені, злагоджені дії учасників спільної справи. Тобто вона має широке тлумачення й не може бути зведена лише до механізму врегулювання соціальних відносин. Разом з тим, вивчення сучасної наукової літератури дає підстави стверджувати, що в літературі з державного управління термін “соціальне партнерство” вживається саме у вузькому значенні, лише як спосіб узгодження інтересів соціальних груп у сфері праці.

Особливу увагу питанням формування відносин між державою, роботодавцями й найманими працівниками на основі співробітництва приділяли Дж.С. Мілль та А. Маршал, в Україні – М. Долішній, О. Грішнова та ін. Проте теоретичні засади сутності поняття соціального партнерства в сучасних умовах не одержали свого остаточного визначення.

II. Постановка завдання

Мета статті – розкрити теоретичні підходи до обґрунтування сутності поняття соціального партнерства.

III. Результати

Зазначимо, що спостерігаються різні, часто протилежні погляди щодо форм взаємодії й характеру відносин між суб’єктами соціального партнерства. Так, одні вчені заперечують таку форму соціального партнерства, як участь працівників в управлінні підприємством, як несумісну з принципами ринкової ліберальної економіки, посилаючись на концепцію Л. Ерхарда [1, с. 257–258]. Інші науковці, навпаки, суб’єктів соціального партнерства – підприємств і найманих працівників – відносять до одного класу працівників [2, с. 182–184].